

DAVLAT IQTISODIY SIYOSATINING MAQSADI VA VAZIFALARI

Xamidova Zulfiya Axmadjonovna
PhD, dotsent

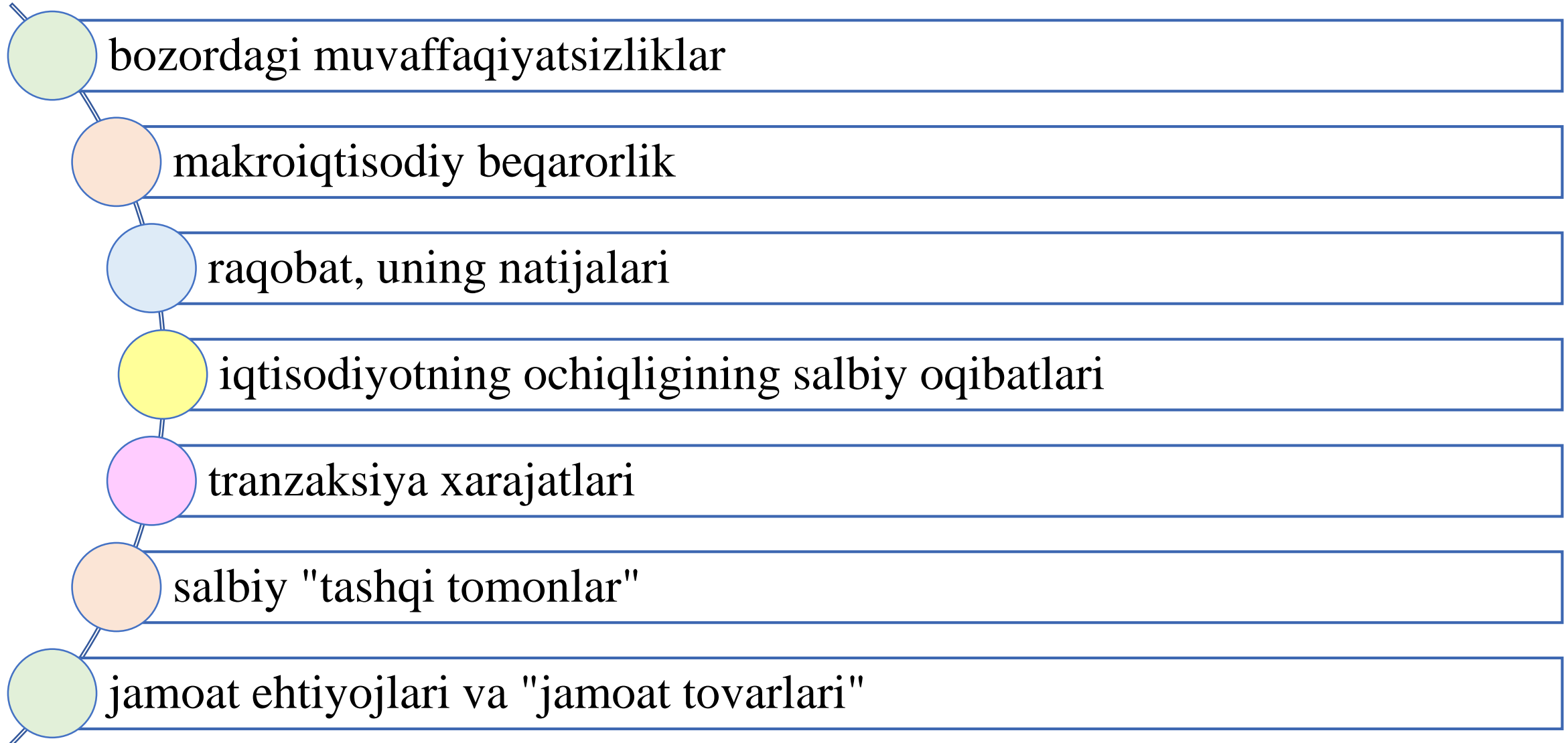
REJA:

1. Iqtisodiyotga davlatning aralashuvi va iqtisodiyotni davlat tomonidan boshqarishning zarurati, vazifalari

2. Iqtisodiy sohani boshqarish va tartibga solishning ma'muriy va iqtisodiy usullari va vositalari

3. Iqtisodiyotni boshqarish va tartibga solishning samarali tizimini yaratish usullari

IQTISODIYOTNI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISH ZARURATI

Umumiy holda iqtisodiyotni davlat tomonidan tartibga solishning asosiy maqsadi

- Iqtisodiy va ijtimoiy barqarorlikka erishish
- Bozorni amal qilishi uchun qulay sharoit yaratish
- Iqtisodiy o'sishning barqaror darajasini ta'minlash
- Iqtisodiyotda tarkibiy o'zgarishlarni boshqarish
- Ijtimoiy taraqqiyotni ta'minlash
- Ekologik va demografik muammolarni xal etish hisoblanadi.

Iqtisodiyotni davlat tomonidan tartibga solishning ob'ektiv asosi bo'lib ham milliy iqtisodiyot darajasida, ham xalqaro miqyosda ijtimoiy mehnat taqsimotining rivojlanishi negizida ishlab chiqarishning umumlashuvi jarayoni xizmat qiladi.

Bu jarayon
quyidagilarda
namoyon bo'ladi

chuqurlashib
borayotgan ijtimoiy
mehnat taqsimoti
asosida ishlab
chiqarishning
ixtisoslashgan
tarmoqlarining o'zaro
aloqasi va o'zaro
bog'liqligi yanada
kuchayadi

ishlab chiqarishning
kooperatsiyalashuvi
va markazlashuvi
natijasida alohida
xo'jalik birliklarining
mayda bo'laklarga
ajralib ketish holatlari
barham topadi

ishlab chiqarishning
yirik korxonalarda
to'planish jarayoni
o'sadi

turli iqtisodiy
mintaqalar o'rtasidagi
iqtisodiy aloqalar va
faoliyat almashuvi
jadallashadi

Bu asosiy maqsaddan bir qator maqsadlar kelib chiqadi

Iqtisodiy siklni
barqarorlashtirish

milliy xo‘jaliklarning
tarmoq va mintaqaviy
tuzilishini
takomillashtirish

atrof-muhit holatini
yaxshilash

DAROMAD VA MAHSULOTLARNING AYLANMA HARAKATI

1 - uy xo'jaliklaridan byudjetga soliq tushumlari

2 - tadbirkorlardan byudjetga soliq tushumlari

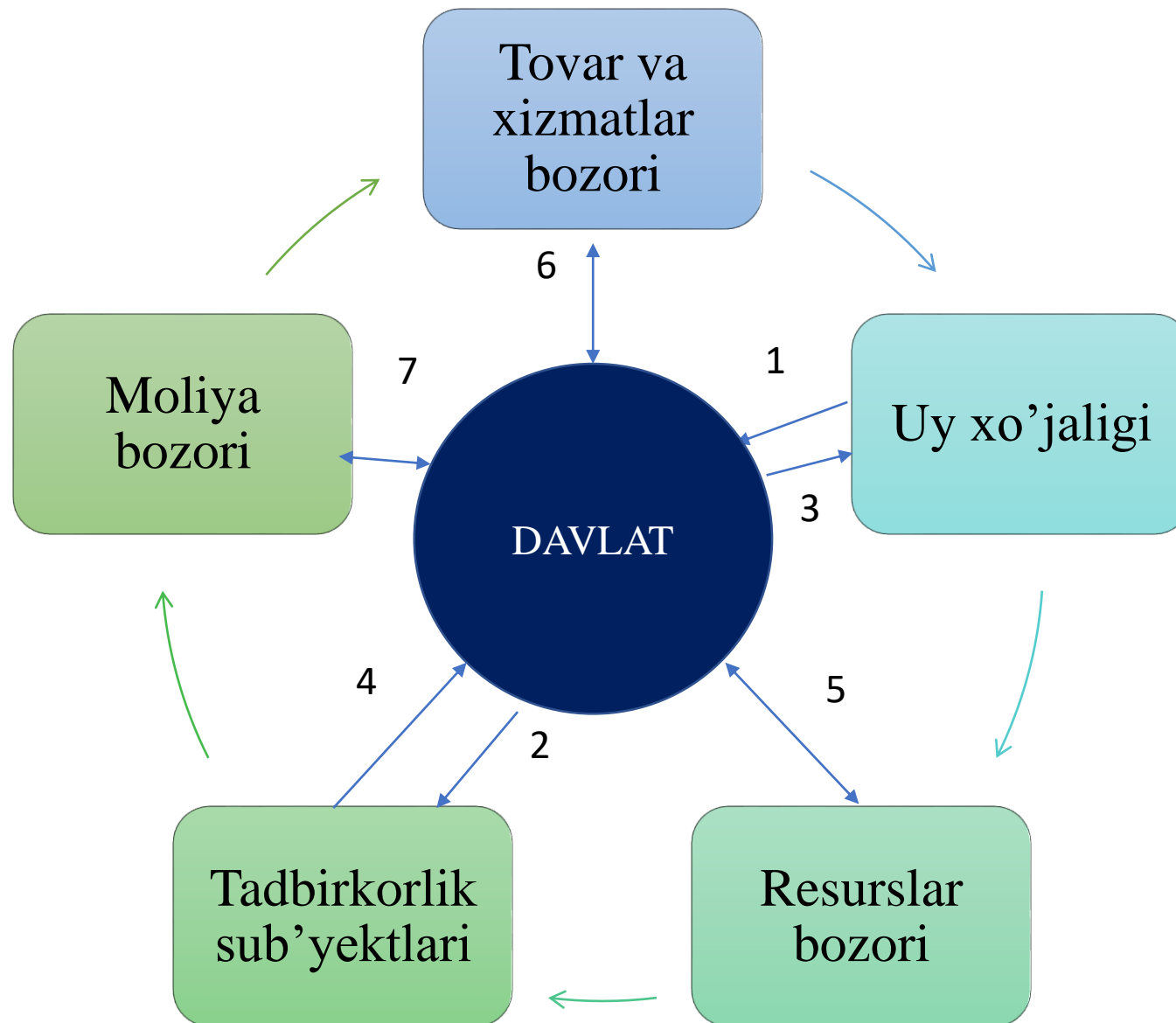
3 - byudjetdan uy xo'jaliklariga ijtimoiy transfertlar

4 - tadbirkorlik sub'ektlariga davlat subsidiyalari

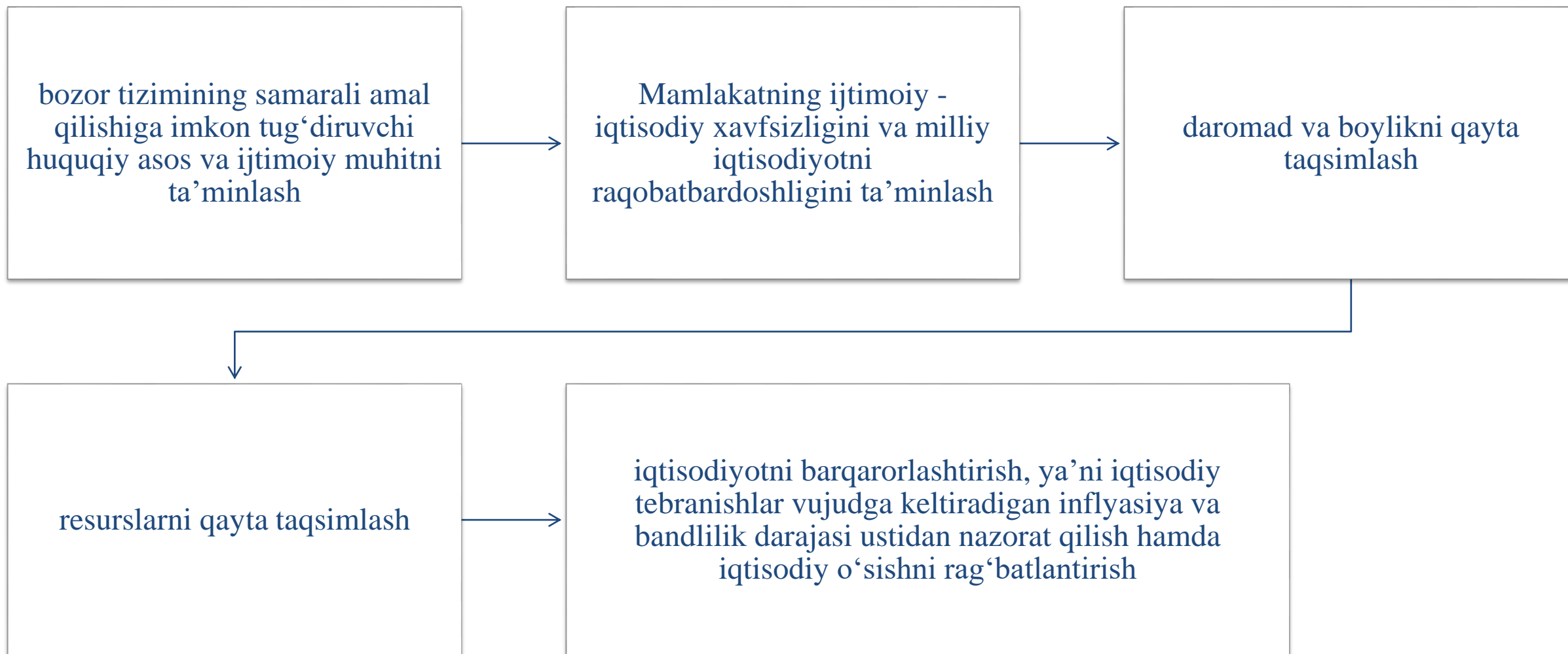
5 - davlat ehtiyojlari uchun resurslarni sotib olish

6 - davlat ehtiyojlari uchun tayyor mahsulot sotib olish

7 - byudjet taqchilligida davlat ssudalari yoki ortiqcha bo'lganda jamg'armalar

Davlatning iqtisodiy vazifalari

Davlat daromadlar tengsizligini kamaytirish vazifasi bir qator tadbir va dasturlarda o‘z ifodasini topadi

BIRINCHIDAN

- transfert to‘lovlari muhtojlarni, nogironlarni va birovning qaramog‘ida bo‘lganlarni nafaqalar bilan, ishsizlarni ishsizlik nafaqalari bilan ta‘minlaydi. Ijtimoiy ta‘minot dasturlari orqali pensionerlar va qariyalarga moliyaviy yordam ko‘rsatiladi

IKKINCHIDAN

- davlat bozorni tartibga solish yo‘li bilan, ya‘ni talab va taklif ta‘sirida o‘rnatiladigan narxlarni o‘zgartirish yo‘li bilan ham daromadlarning taqsimlanishiga ta‘sir ko‘rsatadi.

Davlat tomonidan ijtimoiy muhitni ta'minlash yo'llari

ichki tartibni saqlash

mahsulot sifati va og'irligini
o'lchash standartlarini belgilash

tovar va xizmatlar ayirboshlashni
yengillashtirish uchun milliy pul
tizimini muomalaga kiritish

Xorij tajribasida zamonaviy iqtisodiyotda iqtisodiy hayotning biron bir sohasiga hukumat ta'sir qilmaydi. Hukumat xususiy iqtisodiy faoliyatga ta'sir o'tkazish uchun foydalanadigan uchta asosiy vositasi mavjud

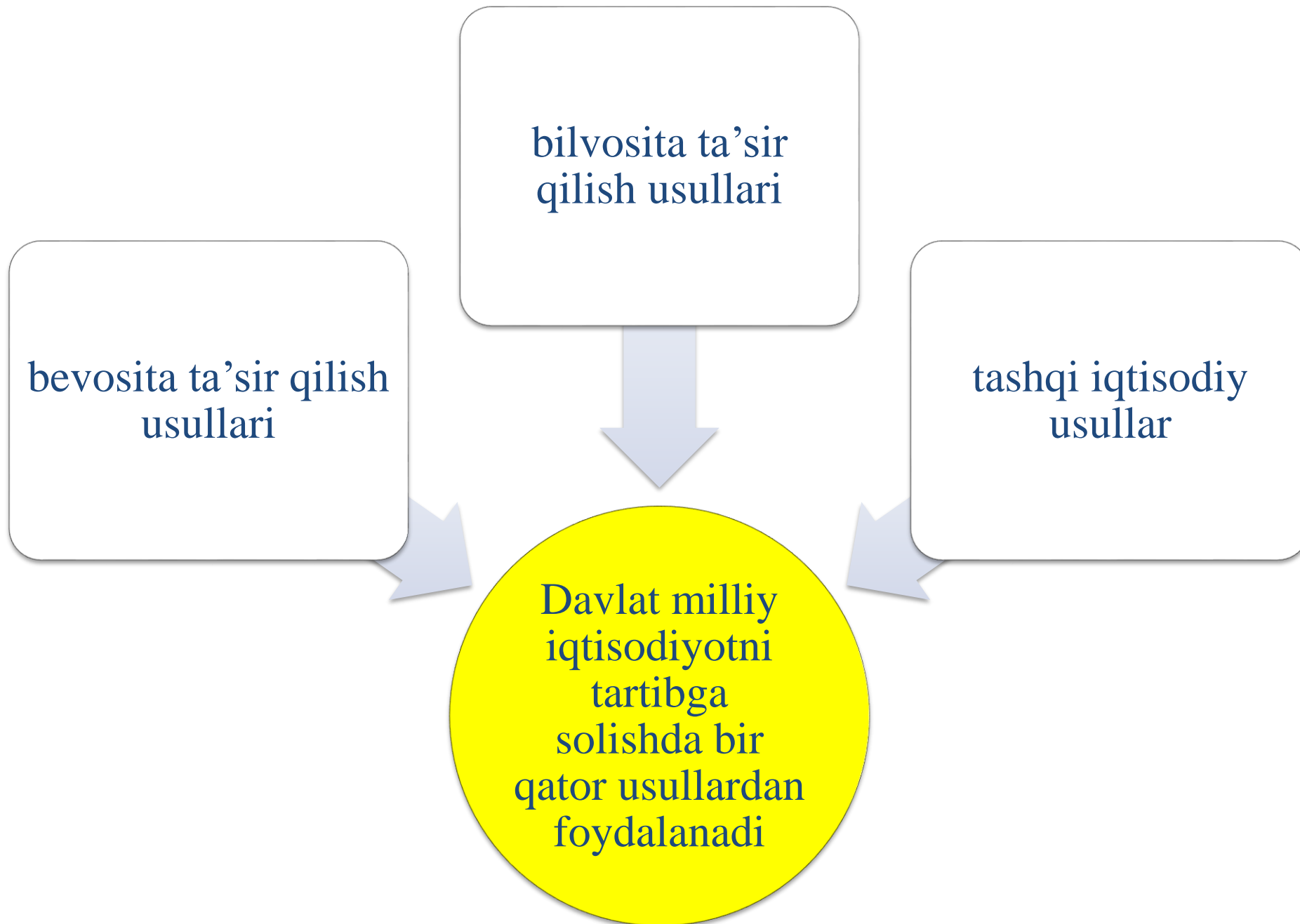
1. Daromadlar, tovarlar va xizmatlarga soliqlar.

Ular xususiy daromadlarni kamaytiradi, shu bilan xususiy xarajatlarni kamaytiradi (avtomobillar yoki restoran taomlari uchun) va davlat xarajatlari uchun resurslarni beradi. Soliq tizimi, shuningdek, ayrim faoliyatni og'irroq soliqqa tortish orqali (masalan, chekish) cheklash uchun xizmat qiladi, shu bilan birga boshqa faoliyatni yengil soliqqa tortish yoki hatto ularga yordam berish (masalan, sog'liqni saqlash)

3. **Odamlarni muayyan iqtisodiy faoliyatni amalga oshirishga yoki ulardan voz kechishga yo'naltiradigan qoidalar yoki nazorat.** Bunga firmalarning ifloslanishini cheklaydigan yoki radio spektrini ajratadigan yoki yangi dori vositalarining xavfsizligini sinovdan o'tkazishni talab qiladigan qoidalar kiradi

2. **Muayyan tovarlarga yoki xizmatlarga (masalan, yo'llar, ta'lim yoki politsiya himoyasi) xarajatlar,** shuningdek shaxslarga resurslarni yetkazib beradigan transfer to'lovlari (ijtimoiy ta'minot va oziq-ovqat markalari kabi)

IQTISODIYOTGA TA'SIR ETISH USULLARI

BEVOSITA USULLAR

- Maqsadli moliyalashtirish
- Davlat tadbirkorligi
- Xususiy biznesni chegaralash

BILVOSITA USULLAR

- Pul-kredit siyosati
- Fiskal siyosat
- Budget siyosat
- Indikativ rejalashtirish
- Investitsiya siyosat
- Tashqi siyosat

Iqtisodiyotga
ta'sir etishning
umumiy
vositalari

Litsenziya berish Ro'yxatga olish Reglamentlashtirish
Monopoliyaga qarshi cheklovlar
Narx chegaralari Kvotalarni belgilash
Eng kam ish haqini belgilash

Rejalar va kompleks dasturlar
Standartlar
Normativlar
Tariflar
Davlat investitsiyalari

Xisob stavkasi,
Zaxira stavkasini, Ochiq bozor operatsiyalarini,
Valyuta intervensiyasini Kredit imtiyozlarini belgilash

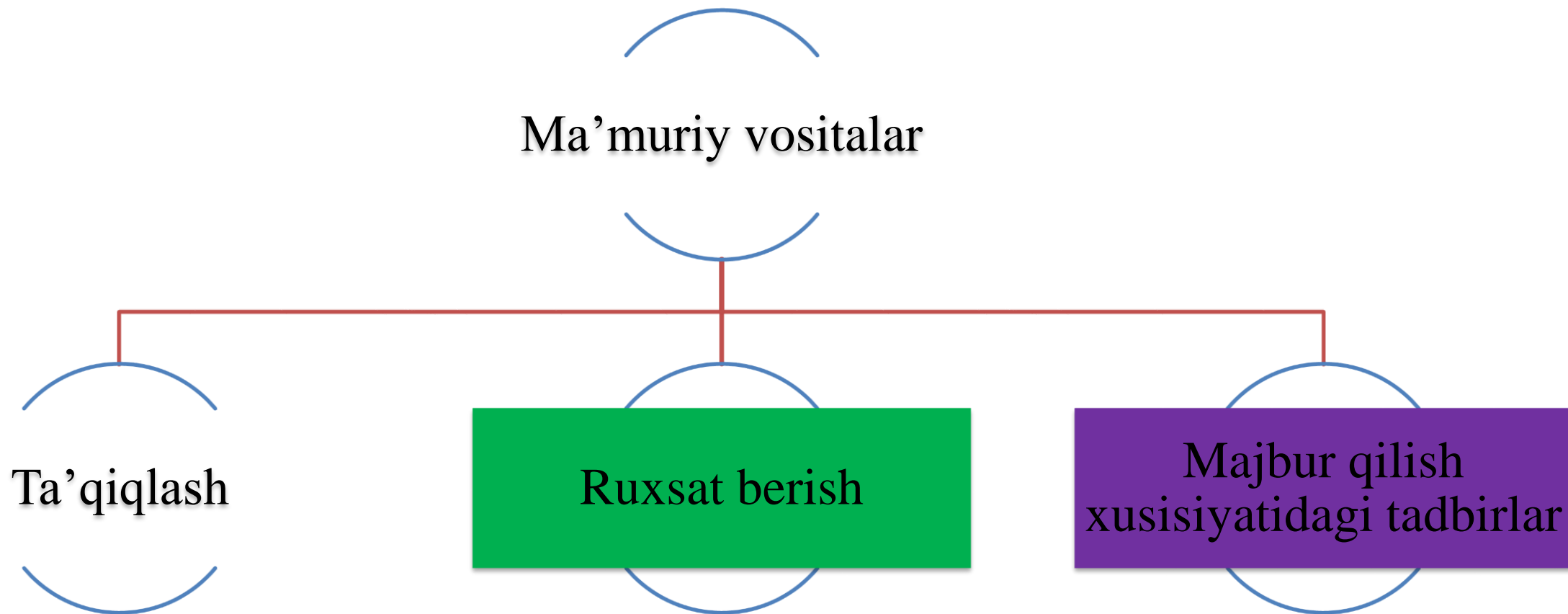
Soliq stavkasi
Bojxona bojlarini
Soliq imtiyozlarini belgilash

Davlat buyurtmalari
Zayomlar
Dotatsiyalar
Subsidiyalar
Kompensatsiyalarni belgilash

Indikativ meyorlarni bashoratlash

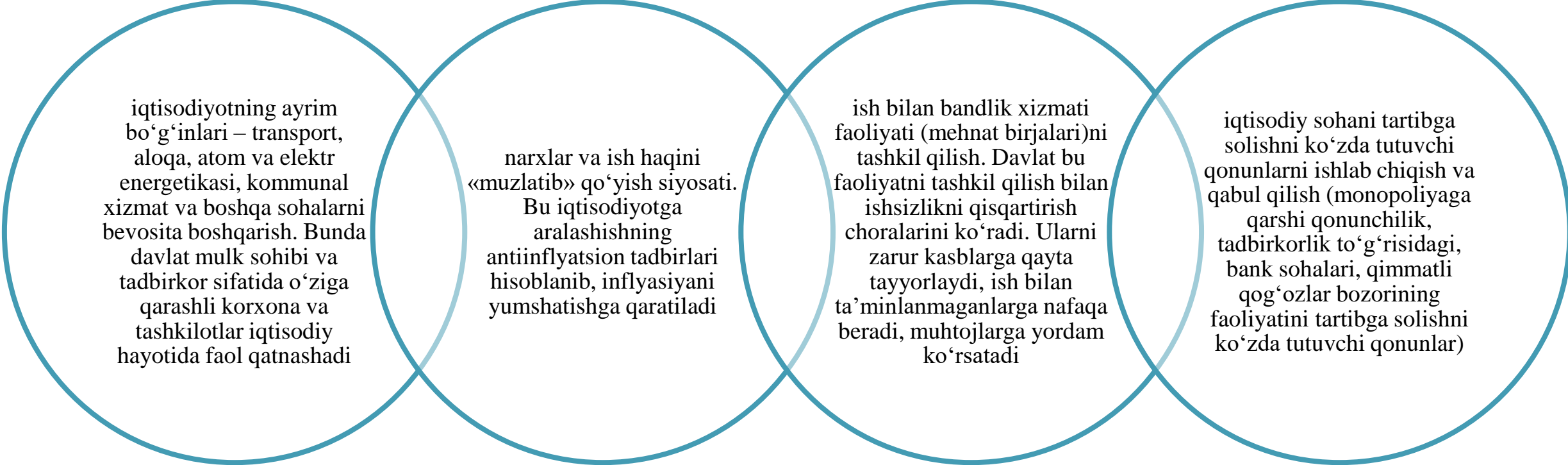

Davlat iqtisodiyotni bevosita tartibga solishda ma'muriy vositalardan foydalanadi va u davlat hokimiyati kuchiga tayanadi

---

Ayniqsa ishlab chiqarish tanazzulga uchragan davrda iqtisodiyotga bilvosita ta'sir qilish tadbirlari kam samarali bo'lib, ma'muriy vositalardan foydalanishga ustunlik beriladi. Bu usullardan quyidagilarni alohida ko'rsatish mumkin:

iqtisodiyotning ayrim bo'g'inlari – transport, aloqa, atom va elektr energetikasi, kommunal xizmat va boshqa sohalarni bevosita boshqarish. Bunda davlat mulk sohibi va tadbirkor sifatida o'ziga qarashli korxonalar va tashkilotlar iqtisodiy hayotida faol qatnashadi

narxlar va ish haqini «muzlatib» qo'yish siyosati. Bu iqtisodiyotga aralashishning antiinflatsion tadbirlari hisoblanib, inflyasiyani yumshatishga qaratiladi

ish bilan bandlik xizmati faoliyati (mehnat birjalari)ni tashkil qilish. Davlat bu faoliyatni tashkil qilish bilan ishsizlikni qisqartirish choralarini ko'radi. Ularni zarur kasblarga qayta tayyorlaydi, ish bilan ta'minlanmaganlarga nafaqa beradi, muhtojlarga yordam ko'rsatadi

iqtisodiy sohani tartibga solishni ko'zda tutuvchi qonunlarni ishlab chiqish va qabul qilish (monopoliyaga qarshi qonunchilik, tadbirkorlik to'g'risidagi, bank sohalari, qimmatli qog'ozlar bozorining faoliyatini tartibga solishni ko'zda tutuvchi qonunlar)

Pul-kredit siyosatining asosiy vositalari

Hisob stavkasi(qayta moliyalash stavkasi) ni tartibga solish

Moliya-kredit muassasalarining Markaziy bankdagi zaxiralari minimal hajmini o‘rnatish va o‘zgartirish

Davlat muassasalarining qimmatli qog‘ozlar bozoridagi operatsiyalari (davlat obligasiyalarini chiqarish, ularni sotish va to‘lash)

Davlat byudjet siyosati uning daromadlar va xarajatlar qismini o'zgartirishga qaratiladi.

Soliqlar yordamida davlat tomonidan tartibga solish tanlangan soliq tizimiga, soliq stavkasi darajasiga hamda soliq turlari va soliq to'lashda berilgan imtiyozlarga bog'liq bo'ladi.

Davlat iqtisodiyotni tartibga solish vositasi sifatida byudjet xarajalaridan ham foydalanadi.

Davlat kreditlari

Subsidiyalar va kafolatlar

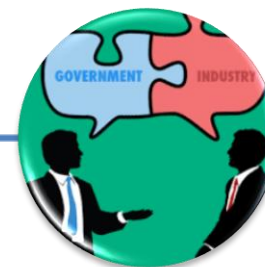
Xususiy sektordan tovarlarni sotib olishga qilinadigan sarflar

---

Iqtisodiyotni davlat tomonidan tartibga solishning shakllari

Ilmiy tadqiqotlar va ilmiy-tadqiqot konstruktorlik ishlanmalari, ixtirolarni davlat tomonidan rag'batlantirish hamda iqtisodiyotdagi ijobiy tarkibiy siljishlarni ta'minlash

Investitsiya jarayoni va iqtisodiy o'sishni davlat tomonidan tartibga solish

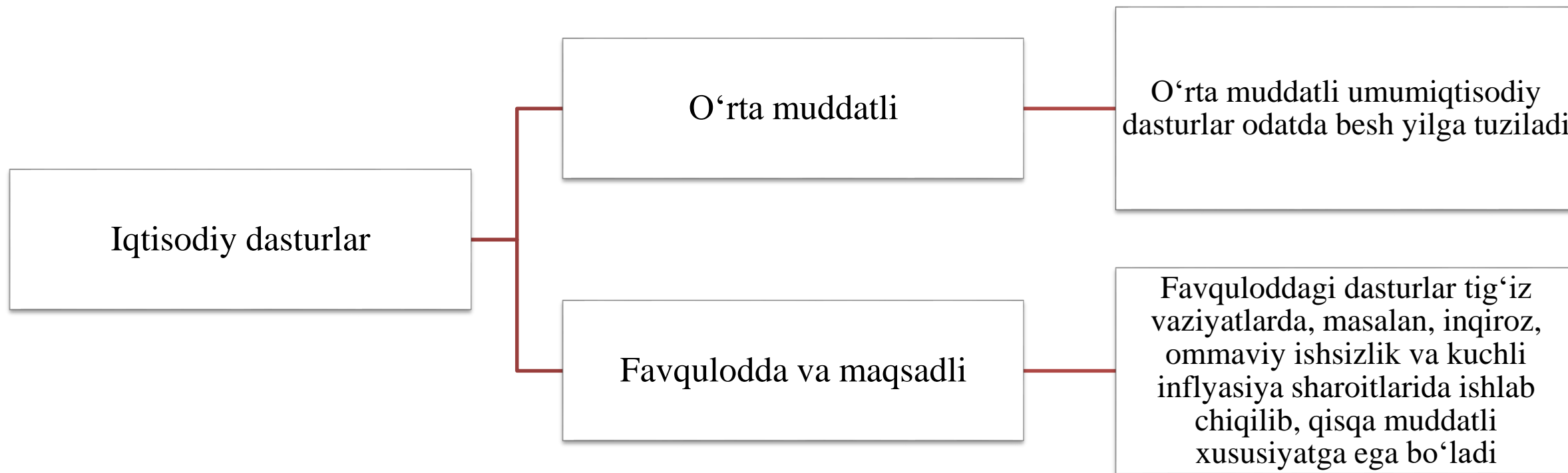

Ishchi kuchi bozoriga davlat tomonidan ta'sir ko'rsatish

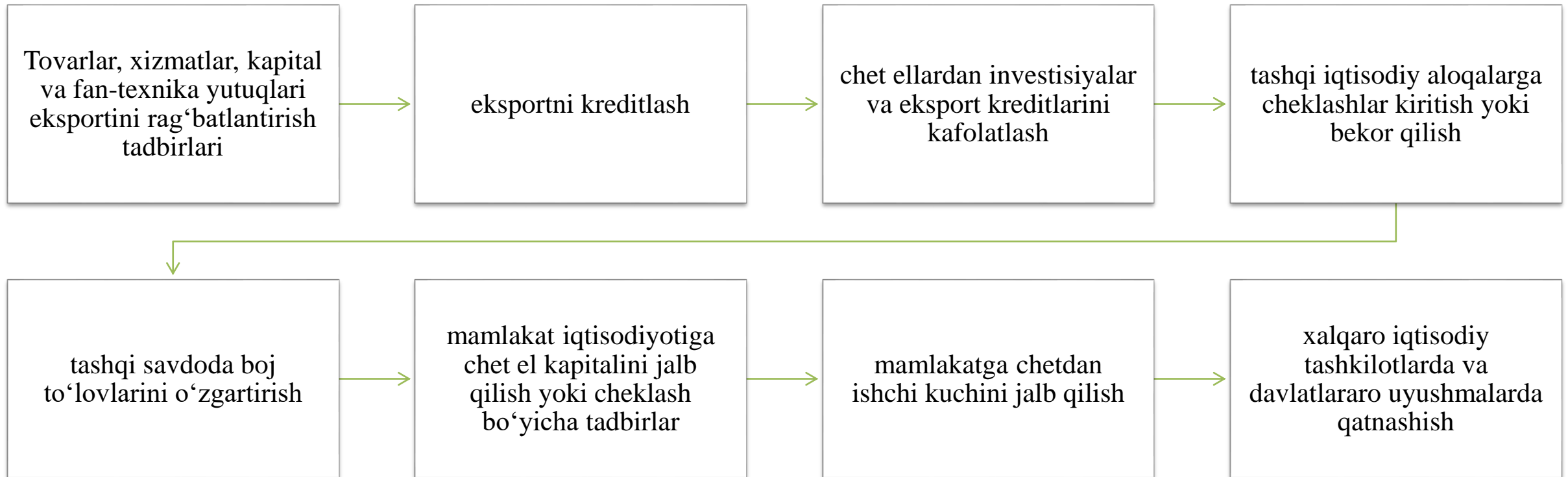
Qishloq xo'jaligini davlat tomonidan tartibga solish

IQTISODIYOTNI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISHNING OLIY SHAKLI DAVLAT IQTISODIY DASTURLARI HISOBLANADI

Maqsadli dasturlarning obykti tarmoqlar, mintaqalar, ijtimoiy sohalar va ilmiy tadqiqotlarning har xil yo'nalishlari bo'lishi mumkin

Mamlakatlarning tashqi iqtisodiy aloqalarini tartibga solishning asosiy vositalari

---

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR RO‘YHATI VA FOYDALI HAVOLALAR

1.Theodore H. Cohn, Anil Hira. Global Political Economy Theory and Practice. 8th Edition. Copyright Year 2021.

2.Hunt E.K. and Mark Lautzenheiser. History of Economic thought. Copyright. by M.E. Sharpe, Inc. 2011

3.Peter Drahos., Regulatory theory: foundations and applications, Australian National University Press, 2017.

4.Кушлин В.И. Государственное регулирование рыночной экономики. Под ред. В.И.Кушлина. - М: Экономика, 2016. – 495 с

5.Abulqosimov H. P. Iqtisodiyotni davqlat tomonidan tartibga solish T. :Noshirlik yog’dusi, 2018. - 519 bet

6.Abulqosimov H.P., Abulqosimov M.H., Topildiyev S.R. Iqtisodiyotni davlat tomonidan tartibga solish. Darslik.- T.: “Iqtisodiyot nashriyoti ”, 2019. – 425 bet

• **Internet saytlari**

- 1. www.press-service.uz -O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining matbuot xizmati
- 2. www.gov.uz – O‘zbekiston Respublikasi hukumat portali
- 3. www.lex.uz – O‘zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi
- 4. www.stat.uz – O‘zbekiston Respublikasi davlat statistika qo‘mitasi rasmiy sayti.
- 5. www.mf.uz - O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi rasmiy sayti
- 6. www.norma.uz -O‘zbekiston Respublikasi qonunchiligi sayti

E‘TIBBORINGIZ UCHUN
RAHMAT!